

Politiets sikkerhetstjeneste
Den sentrale enhet

Postboks 4773 Nydalen,
0421 OSLO
post@pst.politiet.no
Tlf.nr. 23 30 50 00
Faksnr. 23 30 51 20
Besøksadresse:
Nydalen allé 35, Oslo

Kontaktperson:

Deres ref.: 14/3664 ES
HCH/LRB/SRY/bj
Vår ref.: 201400415-2
Dato: 16. september 2014

Justis- og beredskapsdepartementet
Lovavdelingen
Postboks 8005 Dep
0030 Oslo

Hørings svar - forslag til lov om ikraftsetting av straffeloven 2005 mv

Det vises til departementets høringsbrev 17. juni d.å.

PST vil i det følgende kommentere de endringsforslag som i stor grad berører vår virksomhet. På enkelte punkter kommer en også med innspill som går utover de endringer departementet foreslår.

4.2.1. Grov ulovlig bevæpning på offentlig sted

Straffskjerpelsen for grov bevæpning med skytevåpen på offentlig sted, jf. våpenloven § 27b annet ledd, jf. § 33 annet ledd, er ikke videreført i straffeloven 2005. Departementet foreslår til overveielse å videreføre en straffskjerpelse for grov ulovlig bevæpning med skytevåpen på offentlig sted, som i våpenloven § 33 annet ledd, i en ny bestemmelse i straffeloven 2005 § 189a.

PST gir sin tilslutning til en videreføring av skjerpet straff for grov overtredelse av forbudet mot å medbringe skytevåpen på offentlig sted uten aktverdig grunn. I likhet med departementet ønsker en å påpeke at å medbringe våpen på offentlig sted uten aktverdig grunn i seg selv representerer et stort skadepotensiale og kan senke terskelen for at våpenet tas i bruk i gitte situasjoner. For å søke å motvirke den trussel som ligger i at enkeltpersoner eller miljøer medbringer skytevåpen i det offentlige rom, bør strafferammene reflektere det alvor, farepotensial og den straffverdighet slike overtredelser representerer.

Behovet for en skjerpet straff, som gjør det mulig å reagere strengt ved de mer alvorlige tilfeller av ulovlig bevæpning på offentlig sted, og som ikke rammes av strengere straffebud, må også ses i sammenheng med at strafferammen i straffeloven 2005 § 189 innebærer en nedsettelse av strafferammen sammenlignet med bestemmelsene i gjeldende våpenlov, ved at strafferammen er senket fra fengsel i to til ett år. Sistnevnte endring står i en viss kontrast til den straffskjerpelse vi fikk ved lov 5. juni 1998 nr. 35, der straffen for ulovlig våpenbesittelse på offentlig sted ble hevet fra fengsel i 3 måneder til to år, blant annet under henvisning til en betydelig økning i antall registrerte voldsforbrytelser i de senere tiår, at det var en økende tendens til at skytevåpen var involvert i drapssaker, ved grov vold eller trusler om vold, og at stadig flere ulovlige våpen ble beslaglagt hos kriminelle. Så langt en er kjent med har ikke utviklingen de senere år gått i en retning som tilsier at behovet for å kunne reagere strengt ved grove overtredelser av våpenforbudet

på offentlig sted har blitt mindre. I Rt. 2003 s. 794 ble straffen for overtredelse av forbudet mot å bære våpen på offentlig sted satt til fengsel i 9 måneder. Høyesterett la vekt på at det var viktig å motvirke en utvikling der skytevåpen medbringes med sikte på å benyttes i selvforsvar.

Straffeloven 2005 § 189 og forslaget til ny § 189a kan oppfattes som et signal om at lovgiver ikke vurderer straffverdigheten av å overtre forbudet mot å medbringe skytevåpen på offentlig sted på samme måte som tidligere, noe som vil kunne influere på det faktiske straffenivået for slike overtredelser. I lys av dette savnes en nærmere begrunnelse for å senke strafferammen fra dagens strafferamme på fengsel i 4 år til 3 år ved grov overtredelse.

4.2.9.2 Straffelovgivningens stedlige virkeområde – terror- og terrorrelaterte handlinger

Departementet foreslår at det gjøres unntak fra kravet om dobbel straffbarhet for terror- og terrorrelaterte handlinger, ved at det i oppregningen i straffeloven 2005 § 5 første ledd føyes til et nytt punkt 10 om slike handlinger og en henvisning til dette punktet i straffeloven 2005 § 5 tredje ledd. Under henvisning til de argumenter som nevnes i høringsnotatet mener PST dette har gode og viktige grunner for seg, og en gir derfor sin tilslutning til forslaget.

Av hensyn til en effektiv terrorbekjempelse, også utenfor Norge, mener vi det er viktig at henvisningen favner alle terror- og terrorrelaterte handlinger, slik departementet foreslår, selv om straffeloven 2005 § 6 også kan gi jurisdiksjon over handlinger der kravet om dobbel straffbarhet ikke anses oppfylt. En kan heller ikke se at virkningen av en så vidt omfattende henvisning skulle bli for stor. Som departementet er inne på må den foreslåtte henvisning forstås med de begrensninger som følger av våre folkerettslige forpliktelser. I tillegg vil kravet til allmenne hensyn i bestemmelsens syvende ledd i praksis medføre vurderinger av om det vil være opportunt å forfølge lovbrudd begått i utlandet. Under henvisning til nærmere angitte vurderingstema uttales i Ot. prp. nr 90 (2003-2004) punkt 30.1 at det bør vises en viss tilbakeholdenhet med å strafforfølge i Norge handlinger som er begått i utlandet. I praksis vil trolig også muligheten for å nå frem med en etterforskning i Norge av forhold begått i utlandet være et moment i vurderingen av om en vil gjøre norsk jurisdiksjon gjeldende i den konkrete sak.

Hva gjelder utformingen av den angjeldende bestemmelse, mener en det er viktig å søke å unngå usikkerhet om rekkevidden av norsk strafferettslig jurisdiksjon etter straffeloven 2005 § 5. Etter PSTs oppfatning er det derfor å foretrekke at tilføyelsen i første ledd punkt 10, som nå foreslås inntatt som en henvisning til lovbruddstype, erstattes av en henvisning til straffeloven 2005 kapittel 18 eller til de der nevnte paragrafer.

4.3.3.2 Endringer i straffeprosessloven del 4 om tvangsmidler

Det foreslås flere endringer i straffeprosessloven kapittel 4 som følger av straffeloven 2005. Noen av forslagene går bare ut på å erstatte bestemmelsene i 1902 loven med tilsvarende bestemmelser i 2005 loven. Andre forslag innebærer også en endring sammenlignet med tidligere, blant annet som en følge av at gjeldende straffelov § 94 annet ledd ikke videreføres, at § 104a splittes opp og delvis videreføres i to nye bestemmelser (§§128 og 129), og at bestemmelser tilsvarende bestemmelsene i straffeloven 1902 kapittel 8 og 9 videreføres i straffeloven 2005 kapittel 17 med enkelte unntak (§ 184).

PST har i dag ikke erfaringer som tilsier at vi i denne omgang foreslår å erstatte henvisningen til straffeloven 1902 § 94 annet ledd i straffeprosessloven § 200a (og lignende bestemmelser) med en henvisning til andre bestemmer.

I departementets lovforslag er det lagt til grunn at det i straffeprosessloven §§ 200a og 202c vises til straffeloven 2005 § 129 (viderefører i hovedsak straffeloven 1902 § 104 annet ledd) og § 136a (deltakelse i terrorhandlinger, tilsvarende gjeldende straffelov § 147d). PST mener det i tillegg bør vises til straffeloven § 128 og § 136, og at tilsvarende henvisning også innarbeides i straffeprosessloven § 222d. Begrunnelsen for at det bør være anledning til å benyttes skjulte tvangsmidler også ved mistanke om overtredelse av straffeloven 2005 § 128, til tross for at strafferammen isolert ikke tilsier bruk av så vidt inngripende tvangsmidler, er at det ofte vil dreie seg om personer og/eller lukkede miljøer som opererer i det skjulte, der muligheten for å nå frem med tradisjonelle etterforskningsmetoder er begrenset. Tilsvarende vil også gjelde for § 136 første ledd bokstav b til d.

Straffeloven § 128 har flere paralleller til straffeloven § 129, hvilket tilsier at det også bør være anledning til å nytte samme tvangsmidler, hva enten det gjelder etterforskning av et lovbrudd som er begått eller det gjelder å avverge et lovbrudd en har grunn til å tro en eller flere kommer til å begå. Siden dagens bestemmelser i straffeprosessloven åpner for bruk av skjulte tvangsmidler ved mistanke om overtredelse av straffeloven § 104a første ledd annet punktum vil en, ved å unnlate å inkludere § 128, i realiteten snevre inn adgangen til å nytte skjulte tvangsmidler i etterforskningen av slike lovbrudd, uten at dette synes å være mer enn en utilsiktet konsekvens av at straffeloven § 104a første ledd annet punktum ikke videreføres i lovteksten til den nye lov § 128. Men som departementet er inne på vil omstendighetene nevnt i gjeldende § 104a første ledd annet punktum fremdeles tillegges vekt ved straffutmålingen ved overtredelse av § 128.

Også når det gjelder straffeloven § 136 er det grunn til å peke på sammenhengen mellom bestemmelsene. Mens straffeloven § 136a blant annet rammer rekruttering av medlemmer til en terrororganisasjon, rammer straffeloven § 136 blant annet den som rekrutterer noen til å begå en terrorhandling. Hensett sakens alvor og straffverdigheten av de ulike handlinger bør henvisningen i straffeprosessloven §§ 200a, 202c og 222d ikke begrenses til § 136a, men også omfatte § 136.

I straffeprosessloven § 200a tredje ledd (og flere andre lignende bestemmelser), som regulerer muligheten for unnlatt underretning om bruk av skjulte tvangsmidler, vises i dag til straffeloven 1902 kapittel 8 og 9. Departementet spør om det heretter vil være tilstrekkelig å vise til straffeloven 2005 kapittel 17 eller om det også bør vises til § 184 (tilsvarende gjeldende lov § 95 annet ledd).

Under henvisning til departementets lovforslag, der straffeprosessloven § 200a første ledd og § 202c første ledd gir hjemmel for det aktuelle tvangsmiddel (ransaking uten samtidig underretning og kroppsnær sporing), kan en ikke se at det i bestemmelsenes tredje ledd er grunnlag for å ta inn en henvisning til straffeloven 2005 § 184. En viser til at § 184 ikke omfattes av de bestemmelser som nevnes i første ledd eller har tilstrekkelig høy strafferamme til at tvangsmiddelet i utgangspunktet kan nyttes ved slik overtredelse. Derimot mener vi muligheten for helt å unnlate underretning bør gjelde for en rekke andre av de overtredelser som tilsier at skjulte tvangsmidler kan anvendes.

PST skal som kjent forebygge og etterforske nærmere angitte lovbrudd og kan i den anledning nytte skjulte tvangsmidler i avvergende øyemed med hjemmel i straffeprosessloven § 222d. Prinsipielt tas det i dette høringssvar til orde for at PST bør ha muligheten til helt å unnlate underretning i de saker PST har anledning til å nytte tvangsmidler etter nevnte bestemmelse. Av

hensyn til en mest mulig effektiv terrorbekjempelse anføres subsidiært at PST i alle fall bør ha denne mulighet der skjulte tvangsmidler har vært benyttet i etterforskning av terror- og terrorrelaterte overtredelser.

PSTs erfaringer med å etterforske ulike lovbrudd tilsier at en ikke alltid kommer så langt at det er grunnlag for å ta ut tiltale. Selv om en sak må henlegges på grunn av bevisets stilling, er det ikke ensbetydende med at mistanken eller bekymringen har bortfalt. Å ikke helt kunne unnlate å underrette om tvangsmidler vil i mange situasjoner kunne gå ut over PSTs mulighet for senere å iverksette etterforskning og avdekke forhold mot samme person/miljø, ved at personer/miljøer blir mer sikkerhetsbevisste og tilpasser adferd og kommunikasjon til den kunnskapen de får om PSTs metodebruk. Det vil også kunne vanskeliggjøre PSTs forebyggende virksomhet, ved at det gjøres kjent for personer/miljøer at de har vært etterforsket av PST for nærmere angitte lovbrudd. De hensyn som har begrunnet helt å unnlate underretning ved overtredelse av bestemmelser som i dag står i straffeloven 1902 kapittel 8 og 9 vil også kunne gjøre seg gjeldende for andre av de overtredelser PST har ansvar for. I slike tilfeller vil det også av hensyn til den konkrete etterforskning kunne være av stor betydning å unnlate underretning.

Begrunnelsen for å underrette om bruk av skjulte tvangsmidler er begrunnet i vektige rettssikkerhetshensyn, der hensynet til blant annet kontradiksjon står sentralt. Det kan anføres at de betenkeligheter som knytter seg til å utvide muligheten for helt å unnlate underretning i noen grad avhjelpes ved de rettssikkerhetsgarantier som allerede i dag følger av straffeprosesslovens regler om rettslig prøving av vilkår for bruk av skjulte tvangsmidler og oppnevning av forsvarer etter samme lov § 100a. I tillegg nevnes EOS-utvalgets tilsyn med også etterforskningen i PST, og den enkeltes mulighet til å klage til utvalget.

Departementet har foreslått at henvisningene til straffeloven 1902 §§ 147a og 147b i straffeprosessloven § 202d erstattes med en henvisning til straffeloven 2005 §§ 131, 133, 134 og 135. PST gir sin tilslutning til dette, men vi vil samtidig anføre at båndleggingsinstituttet også bør kunne anvendes ved overtredelse av straffeloven 2005 § 136a. Økonomisk eller annen materiell støtte til en terrororganisasjon, som har tatt skritt for å realisere formålet med ulovlige midler, vil ofte være ensbetydende med terrorfinansiering, selv om bevisetemaet etter de to bestemmelser ikke fullt ut overlapper hverandre. Formålet med straffeloven § 202d, som er å hindre at verdier blir brukt til terrorhandlinger, tilsier derfor at også § 136a bør omfattes av bestemmelsen om båndlegging av formuesgoder.

4.3.6 Andre tilpasninger i straffeprosessloven – anonym vitneførsel

I forslaget til endringer i straffeprosessloven § 130a er dagens henvisning til straffeloven § 147a foreslått erstattet av nye bestemmelser som tilsvarer dagens bestemmelse. PST mener det bør vurderes om ikke muligheten for anonym vitneførsel også bør gjelde overtredelse av straffeloven 2005 §§ 135 til 136a. I likhet med etterforskning av saker for mulig overtredelse av gjeldende § 147a vil etterforskningen av slike saker ofte rette seg mot lukkede miljøer med streng indre selvjustis, der det kan være vanskelig for sentrale vitner, som kanskje har gått ut av miljøet, å stå frem. Ikke sjelden dreier det seg om voldsorienterte miljøer, som ut fra en religiøs eller ideologisk overbevisning er villig til å ta i bruk vold som virkemiddel, og der terskelen for faktisk å ty til vold kan være redusert av ulike årsaker. En utvidet mulighet for anonym vitneførsel vil kunne bidra til en mer effektiv kriminalitetsbekjempelse også for terrorrelaterte handlinger fordi en, ved hjelp av vitner, lykkes med å få oppklart og pådømt saker. Det er all grunn til å anta at dette vil kunne ha

en forebyggende effekt. Trolig vil en utvidelse av muligheten for anonym vitneførsel også kunne gjøre det enklere for personer å tre ut av ulike miljøer.

4.4. Endringer i annen lovgivning – utlendingsloven og hvitvaskingsloven mv.

Departementet har foreslått at henvisningene til straffeloven 1902 §§ 147a og 147b i utlendingsloven §§ 66 første ledd bokstav e, 67 første ledd bokstav d og 68 første ledd bokstav c erstattes med en henvisning til straffeloven 2005 §§ 131 til 136. PST ønsker å gi sin tilslutning til dette men vil for øvrig gjøre gjeldende at henvisningen også bør omfatte § 136a. Slik PST ser det er det en nær sammenheng mellom de terrorrelaterte overtredelsene, og mange av de hensyn som kan begrunne utvisning etter §§ 131 til 136 vil også gjøre seg gjeldende ved overtredelse av § 136a.

Det er foreslått endringer i lov 6. mars 2009 nr. 11 om tiltak mot hvitvasking og terrorfinansiering. I §§ 5, 6, 9, 10, 15, 17, 26 og 30 er dagens henvisning til straffeloven 1902 §§ 147a og 147b foreslått endret til straffeloven 2005 §§ 131 til 136a. I § 16 foreslås dagens henvisning til straffeloven § 147b endret til straffeloven 2005 § 135. PST gir sin tilslutning til de foreslåtte endringer, men vi vil samtidig anføre at hvitvaskingsloven § 16 også bør omfatte en henvisning til straffeloven 2005 § 136a. Bestemmelsen har flere fellestrekk med § 135, og de hensyn som begrunner en henvisning til § 135 gjør seg også gjeldende for § 136a.

I forskrift 13. mars 2009 nr. 302 om tiltak mot hvitvasking og terrorfinansiering mv. er dagens henvisning i §§ 3, 14 og 18 til straffeloven 1902 §§ 147a, 147b og 147c foreslått endret til straffeloven 2005 §§ 131 til 136. Under henvisning til det som anføres i anledning forslag til endringer i straffeprosessloven § 202d og lov om hvitvasking og terrorfinansiering ovenfor, mener vi det også bør inntas en henvisning til straffeloven § 136a. Det samme gjelder henvisningen i forskriftens §§ 10, 12, 15 og 16.

Marie Benedicte Bjørnland